

Franc Trček

Gorazd Kocijančič (ur.) Fragmenti predsokratikov. Študentska založba (Knjižna zbirka Koda), Ljubljana, 2012. 2200 strani, (ISBN 978-961-242-561-6), 179 EUR

Tudi razmeroma izkušena recenzentka ali recenzent družboslovne in humanistične literature se občasno znajde pred zagato, kako recenzirati nekaj, kar se recenziji izmika. Običajno, vsaj kar zadeva dela slovenskih avtorjev in avtoric, je ta nezmožnost posledica izostanka uredniških posegov ob sočasnem nezavedanju ustvarjalk in ustvarjalcev, da ne pišejo le za sebe, svojega (so)mentorja ali (so)mentorico ter ozki krog privržencev. Če temu dodamo še nekako sprejeto pravilo v domači akademski subkulturi, da je recenzentska kritika že po avtomatizmu žalitev, potem smo tam, kjer pač smo. Ne le v družboslovju in humanistiki. No, včasih pa se znajdemo tudi v položaju, ko določenega dela enostavno ni mogoče recenzirati; lahko ga kvečjemu nekoliko orišemo. Fragmenti predsokratikov, slovenski integralni prevod predsokratikov, je nedvomno eno od teh del. Gre za delo, ki ga je v treh letih opravila skupina desetih prevajalk in prevajalcev pod uredniškim nadzorom Gorazda Kocijančiča. Izid tega voluminoznega dela v treh knjigah v prazničnem decembru lanskega leta so večinoma označevali s superlativi.

Izhajajoč iz te dokaj enotne ocene, verjetno ni odveč, da potencialnim bralkam in bralcem najprej odgovorimo na vprašanje, zakaj je ta prevod tako epohalen. Vsaj tisti z nekaj zgodovinskega spomina ter kakšnim »starošolsko« resnim predavateljem ali predavateljico filozofije na gimnaziji, tudi v času ponesrečenega usmerjenega izobraževanja, si še živo priključimo v spomin svoja prva srečanja s predsokratiki. Večinoma v izboru njihove misli, ki jo je izbral in prevedel Anton Sovre. Sovretovi Predsokratiki so bili dolgoletna knjižna uspešnica Slovenske matice, ki je doživela več kot štirideset izdaj. Iz tistih gimnazijskih časov, če te vednosti nismo pridobili po kateri od drugih poti do splošne razgledanosti, se nam je v spominu ohranila tudi beseda fragment, delec.

Seveda predsokratiki niso bili nekakšne fraktalne ali fragmentalne razcepljene osebnosti, ki so v svojih najboljših trenutkih izrekle kakšen fragment ali dva in se je potem ta ustno in pisno prenašal naprej. Gre za mislece, večinoma iz 6. in 5. stoletja pred našim štetjem, gre za čas prehoda iz oralne, ustne v pisno kulturo. Predsokratiki so lastne nauke praviloma pripovedovali svojim poslušalcem, kar je tudi razlog, da se njihova razmišljanja niso ohranila v obliki celovitih, izvirnih zapisanih del. Ohranili so se zgolj fragmenti, običajno posredovani skozi citate, sklicevanja na njih ter povzetki, ki so jih zapisali poznejši filozofi in zgodovinarji, začenši s Platonom. Ti rokopisi o predsokratikih so se ohranjali v knjižnicah. Večinoma je šlo za samostanske knjižnice na Bližnjem vzhodu.

Po padcu Konstantinopla so se rokopisi razpršili po Evropi in se z Gutenbergovo revolucijo začeli pojavljati v natisnjeni obliki. Šele v začetku dvajsetega stoletja je izšla obsežna Dielsova izdaja predsokratikov. Hermann Diels je zbral številne obstoječe navedbe o predsokratikih poznejših avtorjev in na njihovi osnovi rekonstruiral misel predsokratikov. To celoto je prvič izdala leta 1903 v obsežnem dvojezičnem starogrško-nemškem delu z naslovom Fragmenti predsokratikov. Eruditsko delo je z dopolnili in popravki izboljševal Diels sam, potem pa še njegov učenec Walther Kranz. Diels-Kranzovi Fragmenti predsokratikov so se tako vzpostavili kot kanon, institucija, ki je nujen za soočanje s predsokratiki. V zdajšnji informacijski dobi je dvojezična grško-nemška izdaja tudi javno dostopna na internetu.

Izbrane dele izdaje iz dvajsetih let je leta 1946 v slovenščino prevedel Anton Sovre. Izdaja iz leta 1952 pa je izhodišče slovenskega prevoda celotnih *Fragmentov predsokratikov*. Tako smo po triletnem delu dobili integralni prevod tega kanona v obliki starogrško-slovenske izdaje.

Do sedaj je bilo to epohalno delo v integralni obliki prevedeno zgolj v italijanščino. Tako je slovenščina šele drugi jezik, ki je dobil integralni prevod tega kanona.

Za razliko od Sovretovih *Predsokratikov* je integralna izdaja oblikovana z obsežno filološko-historično strukturo, ki jo je zasnoval Diels. Predstavitve predsokratikov, ki si sledijo v časovnem zaporedju, je sestavljena iz treh delov. Vsak mislec je najprej predstavljen v t. i. fragmentu A, ki vsebuje antična poročila o konkretnem predsokratiku in navedbe, parafraze njegovih del v poznejših delih antičnih filozofov. V fragmentu B so podani domnevno izvorni in tudi dvomljivi fragmenti konkretnega predsokratika. V zadnjem, fragmentu C, pa so zbrani posnemovalci oziroma posnemanja konkretnega misleca.

Ta tridelni filološki koncept, ki ga je uvedel Diels – in ga v izčrpani spremni besedi razloži, a tudi delno problematizira Kocijančič – je uvodoma za bralca, navajenega prebiranja misli predsokratikov v manj filološko-strukturalni obliki, nekoliko moteč. Vendar se lahko dokaj hitro navadimo nanj in s tem tudi na kakovost informacij, ki nam jih posreduje. Nekatere od njih vsebujejo tudi sociološko-zgodovinsko zanimive kuriozitet. Tako npr. izvemo, da so Efežani prosili recenzentu ljubega Heraklita, naj jim napiše zakone, a ta tega ni hotel storiti, ker je polis že obvladovala slaba ureditev. Umaknil se je v Artemidino svetišče in kockal z otroki. Na koncu pa je zasovražil ljudi in odšel v gore, kjer je jedel zelišča in trave.

To obsežno delo, ki ga imamo sedaj v starogrško-slovenski dvojezični izdaji, je razdeljeno na tri velike dele: *Začetki, Fragmenti filozofov 6. in 5. stoletja (in njihovih neposrednih naslednikov)* ter *Starejša sofistika*. Gre za kronološko predstavitve vsakega od predsokratikov, kjer imamo na levi ponatis Diels-Kranzove izdaje v grščini in na desni slovenski prevod.

Kaj torej vsebuje ta integralni prevod predsokratikov? Vsebuje in zajema vse, kar se je ohranilo v t. i. arhajski dobi starogrške filozofije. V dobi od njenih začetkov pa vse do prihoda treh velikanov. Čeprav bi iz samega naslova lahko sklepali, da voluminozno delo vsebuje vse mislece pred Sokratom, so v delu prisotni tudi misleci, ki so bili časovno Sokratovi in celo Platonovi sodobniki, a so v vsebinskem smislu njuni predhodniki. Lahko rečemo, da je pred nami razgrnjena pisana mavrica protofilozofskega mišljenja. Če je, kot pravi že nekoliko »zljajšana« Withedova kritelica, vsa evropska filozofija le opomba k Platonu, kdo bi dodal še k Sokratu in Aristotelu, potem smo z integralnim prevodom predsokratikov dobili uverturo. Razumeti opombe brez branja uverture je, blago rečeno, nespoštljivo, če že ne nemogoče.

Če se za konec vprašamo, sledeč didaktiki recenzentskega postopka, komu je namenjeno to delo in kaj lahko kritiziramo, smo pred resno zagato. Seveda lahko na nekoliko starošolski način rečemo, da je namenjeno vsem uka in splošne razgledanosti željnim. Lahko pohvalimo tako kakovost spremne, uvodne besede Gorazda Kocijančiča kot tudi dodatek bibliografije o predsokratikih Bogoljuba Šijakovića.

Lahko kritiziramo določene tipkopisne napake in občasne težave z nabori pisav, kar je očitno posledica hitenja z (najavljeno) izdajo v prazničnem času. Ob tem lahko razumemo obsežnost tovrstnega projekta, a nas vseeno zbode zelo visoka cena za sicer tudi oblikovno lično izdajo. Cena, ki je že visokošolskim predavateljem (pre)visoka, študentom pa nedosegljiva. Ker sem si že iz prebiranj predsokratikov v Sovretovem prevodu zapomnil fragment »Najvažnejša je mera«, bi bil moj nasvet tako izdajatelju kot tudi resornem ministrstvu, da se poišče finance in se to epohalno delo objavi v prosto dostopni obliki na svetovnem spletu ter tudi v žepni, lahko zgolj slovenski izdaji, ki bo finančno dostopnejša predsokratikov že(lj)nim, saj gre navsezadnje za študentsko založbo.

Recenzent v nemogoči vlogi, ki je to voluminozno delo lahko le orisal, predsokratike iz te integralne Diels-Kranzove izdaje bere pred spanjem in zagotavlja, da so krepčilni.

Za konec pa še fragment za pokušino: »Harmonija je namreč zedinjenje mnogo-pomešanih (stvari) in somišljeništvo različno mislečih« (Filolaj iz Krotona, pitagorejec).